

THE TERRITORIES OF SCIENCE AND RELIGION
PETER HARRISON
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 2015
300 SIDER

Anmeldt af Jakob Valdemar Olsen

Peter Harrison har skrevet en meget oplysende og læseværdig bog om naturvidenskab og religion eller mere præcist om begreberne *scientia* og *religio* og deres begrebshistoriske og idehistoriske udvikling fra antikken og videre frem ind i moderne engelsk og i den nutidige debat om videnskab og religion.

Han begynder bogen med et illustrativt billede: Forestil jer, at en historiker vil overbevise jer om, at der i år 1600 opstod en krig imellem Israel og Egypten, en krig vi hidtil ikke har været opmærksomme på. Måske kan historikeren endda pege på kort fra den tid, hvor Jerusalem og Alexandria samt floder og bjerge fra området er aftegnet. Men på trods af anstrengelserne, vil argumenterne nok ikke overbevise mange, for de moderne nationer Israel og Egypten eksisterede ikke da, men områderne var en del af det Osmaniske Rige. Forsøget illustrerer en øvelse i at tilbageføre en moderne konstruktion, nemlig staterne Israel og Egypten, til en tid, hvor de ikke var. Det er at anvende nutidige territorier på områder, hvor de ikke

kan gøres gældende (s.2). Noget lignende, siger Harrison, er det der foregår i mange diskussioner og udredninger om forholdet mellem videnskab og religion.

Hvad vi i dag mener med videnskab og religion er typisk bestemte overbevisninger, trosholdninger og doktriner. Videnskab består af nogle bestemte meninger om for eksempel månens beskaffenhed, og religion involverer bestemte udsagn om, hvem Gud er. Sådant var det ikke for Thomas Aquinas og andre på hans tid. *Religio* og *scientia* var for ham dyder; *religio* er en moralsk dyd, *scientia* en intellektuel. Det angår noget indre, karakteren af måden man forholder sig til noget på, det er personlige kvaliteter, hvor man i dag i stedet forstår religion og naturvidenskab som noget ydre (s.11). *Scientia* var for Thomas et spørgsmål om at kunne lave de rette slutninger, det involverede moral og ret dannelse, og var ikke et spørgsmål om at have de rette meninger (s.12-13).

I det 17. århundrede ændrer begrebet religion betydning og bliver moderne, bliver et spørgsmål om meninger, lære-

sætninger. Og i det 19. århundrede sker det samme med videnskab (s.147). Efter den ændring er sket, bliver det muligt at tale om en krig mellem videnskab og religion og på anakronistisk vis tilbageføre krigen til tidligere tider. Der er generelt i moderne tid en bevægelse i retning af det upersonlige (s.136). Verden bliver upersonlig, udviklingen forstås som en upersonlig kraft, og videnskab drejer sig ikke om selvbeherskelse, men om at kontrollere det ydre (s.139). For William James (1842-1910) bliver videnskaben »absolutely impersonal« (s.159), adskilt fra moralsk liv. Max Weber (1864-1920) tænker på samme måde og afviser moralsk dannelse eller religion som noget der berører sand videnskab (s.159). Og når en antropolog som J. G. Frazer (1854-1941) kan gøre gældende, at religion er videnskab, der ikke er lykkedes eller som udføres langt bedre af videnskaben, nemlig kontrol over verden, så er det udtryk for, at der i det 19. århundrede er opstået en helt anden forståelse af begreberne (s.174). Bevægelsen fra det indre til det ydre er ført igennem.

I Harrisons fortælling er det sådan, at når vi i dag bruger betegnelsen naturvidenskab/*science*, så taler vi om noget, der opstod i det 19. århundrede. Og religion, i vores sprogbrug, opstod i det 17. århundrede. Det eksisterede ikke før. Denne historiske udvikling medfører, at en moderne forståelse af naturvidenskab og religion er uklar i sin grund, fordi man forsøger at indfange flere forskellige fænomener ved hjælp af nogle begreber, der ikke kan rumme dem (s.187). Man har gjort religion til naturvidenskab, der ikke

virker. Og man har forsøgt at fjerne moral, dannelse og værdi fra videnskaben, men den øvelse kan ikke gennemføres. Naturvidenskab og religion er ikke uforanderlige begreber, men bestemt af den kultur de bruges i (s.194). Hvis vi i stedet, foreslår Harrison, lærer af antikkens og middelalderens brug af begreberne, kan det hjælpe os til bedre at orientere os i moderne tid (s.198).

Harrisons bog er tænkevækkende og fascinerende læsning, som kan fremme et nuanceret billede af forholdet mellem så vigtige kulturelle og magtfulde begreber som videnskab og religion og på den baggrund kan jeg kraftigt anbefale den. Argumenterne er vel underbyggede med stadige henvisninger til primærkilder. Dog virker det som om Harrison overdriver i sin beskrivelse af en udvikling fra det indre til det ydre, også i hans beskrivelse af kristendommen, hvor kristendommen tidligere, siger han, i højere grad blev forstået som en måde at leve på, men i moderne tid blev en lære (s.49). Man havde dog i oldkirken kraftige diskussioner om læreindholdet i troen. Alligevel har han nok ret i, at der er sket en tydelig vægtforskydning fra det indre til det ydre, fra dannelse til læresætninger, og det særligt i opfattelsen af religion og videnskab. Og han har ret i, at denne bevægelse har skabt nogle blinde punkter i moderne tid, som for eksempel i spørgsmålet om etikens plads i videnskaben og i forhold til det faktum, at religiøst engagement har været en drivkraft for videnskabelige undersøgelser.